

بررسی ارتباط بین اقتصاد و شکوفایی استعداد دانش آموزان یک کشور

(تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۱۰/۰۲، تاریخ تصویب ۱۴۰۱/۰۳/۲۰)

شهلا رضایی^۱

کوثر محمدی

حسنا قادر پناه

چکیده

شکوفایی استعداد دانش آموزان و پیشرفت تحصیلی آنها به عوامل مختلفی بستگی دارد که در صورت نقصان یا نبود هر کدام از این عوامل زمینه برای عدم شکوفایی و پیشرفت دانش آموز فراهم می‌شود. از جمله ی این عوامل می توان به استعداد و هوش دانش آموز ، عوامل محیطی مختلف و عوامل خانوادگی اشاره کرد. خانواده به عنوان اولین نهاد اجتماعی نقش مهم و بارز ی در پیشرفت تحصیلی و شکوفایی استعداد دانش آموزان دارد ؛ داشتن خانواده و زندگی متعادل و متعارف زمینه ساز پرورش و رشد دانش آموزان است. عوامل خانوادگی موثر به امنیت و آرامش در محیط خانواده ، شرایط عاطفی ، شرایط اجتماعی و اقتصادی ، تعداد فرزندان ، سطح تحصیلات و طبقه شغلی والدین و... بستگی دارد. مشکل مالی خانواده ها مشکل مهمی میتواند باشد که درموفقیت فرزندانشان تاثیرمستقیم دارد. خانواده ای که نتواند ازکودکی تغذیه مناسب جسمی وروحي برای فرزندانش تهیه نماید ، مسلما درطول دوران تحصیل هم نمیتواند فرزندانش را درکلاس های تقویتی یا آموزشی قراردهد که همه ی اینها

^۱ نویسنده مسئول

به طور مستقیم و غیرمستقیم در وضعیت تحصیلی دانش آموزان موثر خواهد بود. بنابراین هدف از انجام این پژوهش بررسی ی رابطه اقتصاد و شکوفایی استعداد و پیشرفت دانش آموزان با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی بوده است.

واژگان کلیدی: استعداد، اقتصاد، پیشرفت تحصیلی، اقتصاد آموزش و پرورش

مقدمه

فقر نسبی که وضع نامناسب اقتصادی فرد را نسبت به افراد دیگر ارائه می کند، ممکن است خود نتیجه عوامل و متغیرهای زیادی باشد، ولی بدون شک عاملی برای افت تحصیلی به حساب می آید زیرا که این نوع فقر اختلافات طبقاتی ایجاد می کند که در نتیجه آن تفاوت هایی در رشد و تکامل و تفکر، زبان ، رفتار و نگرش افراد نسبت به کار و استراحت بروز می نماید و انگیزه های پیشرفت آنان را تحت تأثیر قرار می دهد، و همه این عوامل برای پیشرفت تحصیلی افراد و یا عدم آن اهمیت حیاتی دارند.

فقر مطلق عموماً در جوامعی وجود دارد که کار افراد جهت تأمین امکانات اولیه برای بقا و زیست آنان بوده و به صورت زندگی کشاورزی قدیم و یا کار غیرماهرانه افراد در شهرها و زندگی آنان در حداقل معیشت جلوه می کند. این نوع فقر به همراه خود مسائل و مشکلات انسانی گوناگونی از قبیل: سختی معیشت، گرسنگی و کم غذایی، بد غذایی ، بیماری، خستگی و افسردگی و عدم وجود تفریح و استراحت در بردارد که هر یک باعث مشکلات و موانع

برای جلوگیری از ورود افراد به نظام آموزش و پرورش و یا ترک آن و عدم موفقیت در آن به حساب می آید (امین فر، ۱۳۶۷، ص ۲۷)

افرادی که در شرایط فقر و محرومیت اقتصادی به سر می برند عموماً در مکان هایی زندگی می کنند که فاقد امکانات بهداشتی بوده از آب سالم و نور کافی محروم بوده و منزل آنها عموماً یک فضای اتاق ماندی است که تمام فعالیتهای زندگی خانواده، و حتی آشپزی در آن انجام می گیرد. بدین لحاظ محلی است دود زده، پر رفت و آمد و بسیار شلوغ و پرسرو صدا و مکانی برای انجام کارهای شخصی و تکالیف درسی دانش آموزان در آن موجود نیست، کمبود نور کافی و نبودن برق برای روشنایی نیز وضع را بدتر نموده، امکان ادامه امور تحصیلی در منزل را غیرممکن می سازد که این امر به عدم پیشرفت تحصیلی آنان تأثیر مستقیم دارد. نیاز به کار کودکان و نوجوانان و جوانان نیز که در شرایط فقر و محرومیت اقتصادی وجود دارد یکی دیگر از عوامل افت تحصیلی به حساب می آید، زیرا که در این قبیل شرایط امور زیادی در خانه، مزرعه و کسب و کار وجود دارند که می توان آنها را به عهده کودکان شش، هفت ساله و بالاتر قرار داد و منافع حاصل از آنها را جهت کمک به اقتصاد ناچیز خانواده اختصاص داد. برای این خانواده ها مخصوصاً فصل جمع آوری محصول کشاورزی، فصل حیاتی است و نیاز به کار کودکان را تشدید می کند، بدین لحاظ کار کودکان مانع رفتن آنان به مدرسه خواهد بود و یا باعث حضور نا مرتب آنان در مدرسه و کلاس می گردد و این امر نیز عاملی برای ترک تحصیل، مردودی و افت تحصیلی می باشد (امین فر، ۱۳۶۷، ص ۲۸).

بخش اول: تعریف نظری موضوع

در این قسمت از تحقیق از متغیرهایی با عناوین اقتصاد و استعداد و پیشرفت تحصیلی و اقتصاد آموزش و پرورش تعریف می شوند.

مفهوم واژه اقتصاد: در بیان واژه اقتصاد تعاریف زیادی بیان شده است. اما اگر بخواهیم در یک جمع بندی کلی آن را تعریف کنیم، باید گفت اقتصاد علمی است که رفتار انسان در مبادلات را بررسی میکند، سپس سعی میکند با استفاده از قوانین ریاضی این رفتارها را به بهترین شکل مدل کند. مدلهای اقتصادی به این دلیل بوجود آمده اند که بتواند، رفتار انسان در تقاضا برای انواع منابع روی کره زمین کنترل کند، زیرا این منابع محدود هستند و نیازهای انسان نامحدود. (حسین سجادی فر، محمد داود آبادی)

تعریف پیشرفت تحصیلی: عبارت است از؛ موفقیت دانش آموزان در یک یا چند موضوع درسی (مثل: درک، فهم خواندن یا محاسبه عددی)، چنین پیشرفت هایی توسط آزمون های میزان شده تحصیلی اندازه گیری می شود. همچنین این اصطلاح بر پیشرفت فرد در کلاس، آن طور که در کار مدرسه ارزیابی می شود دلالت دارد. پیشرفت تحصیلی به جلوه ای (نمایی) از جایگاه تحصیلی دانش آموزان اشاره دارد که این جلوه ممکن است بیانگر نمره ای برای یک دوره، میانگین نمرات در دوره ای مربوط به یک موضوع یا میانگین نمرات دوره های مختلف باشد. (شهناز غلامی)

تعریف استعداد: ظرفیت یا توان بالقوه برای یادگیری یک موضوع خاص یا رشد یک مهارت ویژه را استعداد گویند. استعداد، آمادگی یا آماده در کتاب راهنمای (بودن برای پرورش موهبتی است که خداوند و طبیعت در اختیار انسان قرار داده است). (کتاب نهم)

تعریف اقتصاد آموزش و پرورش: اقتصاد آموزش و پرورش از دو واژه (اقتصاد) و (آموزش و پرورش) تشکیل شده است که به تبع تلقی از واژه (اقتصاد) در حوزه علم اقتصاد و از منظر (آموزش و پرورش) در حیطه علوم تربیتی قرار دارد، اما این علم ترکیبی، کاربرد علم اقتصاد

در نظام آموزش و پرورش را مورد توجه قرار میدهد و آموزش و پرورش را قادر می سازد تا ضمن به کارگیری منطقی یافته های علم اقتصاد، آموزش و پرورش با کیفیت را با قیمت ارزان در اختیار مردم قرار دهد و شرایطی را فراهم می سازد تا تربیت یافتگان آموزش و پرورش، یعنی انسانها، با بهره گیری و تأثیر و تأثیری که از (آموزش و پرورش)، (محیط زیست) ، (بهداشت و تغذیه)، (اشتغال) و (آزاد سیاسی و اقتصادی) می گیرند، خود را به منابع انسانی و سرمایه انسانی در جامعه تبدیل کنند. (ژان هلک، ۱۳۷۱، ص ۲)

بخش دوم: فقر و محرومیت اقتصادی

کودکانی که متعلق به خانواده هایی با پایگاه اقتصادی و اجتماعی فوق العاده پائین بوده و توأم با فقر اقتصادی و فرهنگی مواجه اند، از انگیزه تحصیلی بسیار پائین برخوردارند. از سوی دیگر در کنار فقر فرهنگی و محرومیت های محیطی، شرایط اقتصادی - اجتماعی حاکم بر جامعه نیز در چگونگی تبلور انگیزه های رشد و پیشرفت یا افت تحصیلی دانش آموزان نقش بسزایی دارد. فقر و نداری به شکل های گوناگون موانعی را در جهت پیشرفت تحصیلی به وجود می آورد از قبیل:

۱. نامناسب بودن مکان زندگی از جهت آب سالم، نور و فضای اتاق، رفت و آمد و شلوغی و سر و صدا، آلودگی هوا، نبودن مکان برای کارهای شخصی.

۲. نامناسب بودن امکانات بهداشتی و تغذیه و در نتیجه ابتال به انواع بیماریها و سوء تغذیه و کمبود خواب

۳. کارکردن در خارج از منزل که مانع رفتن آنها به مدرسه یا باعث حضور نامرتب آنان در کلاس می شود.

یکی از عوامل منفی خانوادگی که همواره منشاء انحراف توجه کودک از تحصیل می گردد جابه جایی وظایف والدین و فرزند است . از جمله جابجائی ها که ارتباط قابل توجهی با افت تحصیلی دارد ، اشتغال کودکان است . به این ترتیب کودکان در سنی به کار و اشتغال می پردازند که معمولاً از آنها انتظار می رود در آن مقطع بیشتر به نقش های مورد انتظار از جمله تحصیل بپردازند . عدم تامین نیازهای مالی خانواده و نیاز به نیروی کار کودک از دلایل عمده اشتغال کودکان در سنین پائین است که در این زمینه صرف وقت و نیروی بسیار در اشتغال ، باعث افت تحصیلی آنها می شود . اشتغال دانش آموزان انرژی جسمی و ذهنی شان را برای یادگیری دروس کاهش می دهد . به این ترتیب کودکان ممکن است به دلیل عدم حضور فعال و مستمر در محیط های آموزشی نتوانند به نحو مطلوبی به تحصیل ادامه دهند . وضعیت اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی خانواده در نظام ارزش ها به ویژه در روش تربیت فرزندان تأثیر می گذارد . در بعضی از خانواده ها پیشرفت کودکان در امر تحصیل به عنوان یکی از ارزش های مهم تلقی می شود. این گونه خانواده ها برای پیشرفت فرزندان خود اهمیت زیادی قائل هستند. آنان اغلب با مدرسه و معلم و فرزندان خود در ارتباطند . ولی اعضای طبقه کارگر ارزش پائین تری برای آموزش و پرورش قائل هستند همچنین آنها تأکید کمتری بر آموزش رسمی دارند و آن را وسیله ای برای پیشرفت شخصی قلمداد نمی کنند .(عبدالله فراهانی)

بخش سوم : وضعیت اجتماعی و اقتصادی والدین

سطح در آمد خانواده نوع شغل پدر ، میزان تحصیلات مادر عواملی را تشکیل می دهند که در تعیین سطح درآمد فرزندان تأثیر می گذارد . به هر صورتی که متغیرهای فوق را اندازه گیری کنیم به نظر می رسد که موقعیت اجتماعی _ اقتصادی خانواده اثر زیادی در درآمدهای آتی فرزندان داشته باشد. از طرق گوناگون درآمد فرزندان تحت نفوذ موقعیت اجتماعی _

اقتصادی خانواده قرار می گیرند. برای مثال خانواده هایی که از تحصیلات و امکانات بیشتری برخوردارند، احتمالاً فرزندان خود را به سال های بیشتر از تحصیلات عادی مدرسه ترغیب می کنند و یا خانواده هایی که از درآمد بالاتری برخوردارند قدرت تحمل هزینه های سال های بیشتر تحصیل فرزندان خود را نیز دارند.

(بهره هوشی) انگیزه و ادامه تحصیل IQ آموزش و تشویق های نخستین، در سالهای کودکی در خانه، می تواند میزان و رغبت به مطالعه را در فرزندان فراهم نموده، آنان را قادر سازد مراحل تحصیلی را به طوری پی در پی و با موفقیت به اتمام برساند. بالاخره، راهنمایی ها، توصیه ها و نفوذ خانواده می تواند به فرزندان کمک کند تا آنان پس از فراغت از تحصیل در کدام یک از بخش های اقتصادی استخدام شوند و چه مشاغلی را انتخاب نمایند در حالی که تصور می شود که کاملاً تمام عوامل فوق به صورت موثر در میزان درآمد فرزندان تاثیر می گذارد، هنوز اهمیت نسبی هر یک از این عوامل روشن نمی باشد. (عمادزاده، ۱۳۷۶)

بهترین مجموعه های تعلیم و تربیت به میزان هزینه ها، برنامه ریزی درسی و آموزشی، تربیت معلم، ایجاد مکانهای مناسب، تأمین تجهیزات و وسایل کمک آموزشی، نحوه ارتباط با اولیاء دانش آموزان و نهایتاً چگونگی ساختار نظام آموزش و پرورش مربوط است. اما خانواده رکن مهم و آغازین آموزش و پرورش کودک است. هر آنچه در خانواده اتفاق می افتد بر ذهن و زبان کودک نقش مینهد و در رشد جسمی و روانی او تأثیر میگذارد. وقتی پدر قادر نباشد نیازمندیهای اعضای خانواده را تأمین کند اضطراب و نگرانی خود را به آنها منتقل میکند. این نگرانی ها و اندیشه های چه کنم بی شک به نوعی در روند آموزش و پرورش کودک تأثیر مستقیم میگذارد. کودک را آزرده خاطر کرده، ناتوانیهای مالی و خاطرات رنج آور را به داخل کلاس و مدرسه میآورد. به تجربه ثابت شده کودکان، نوجوانان و حتی جوانانی که

دارای مشکلات مالی هستند در کلاس ذهن متمرکز ی ندارند. متأسفانه مدیران و معلمان هم به علت مشکلات معیشتی و عدم آمادگی پاسخگویی این مشکلات نیستند و فرصت کمی برای مشاوره و التیام جویی دانش آموزان دارند و تنها میتوانند غمخوار آنها باشند.

هر چند به قول سعدی علیه الرحمه:

«بنی آدم اعضای یکدیگرند

که در آفرینش ز یک پیکرند

چو عضوی به درد آورد روزگار

دگر عضوها را نمایند قرار...»

گرانی و عدم توانایی والدین برای پاسخگویی به نیازهای مادی دانش آموزان اعم از خوراک، پوشاک، بهداشت و تأمین وسایل و لوازم التحریر آنها بی شک در روحیه دانش آموزان تأثیر منفی گذاشته آنها را در برابر دانش آموزانی که توانایی مالی بیشتری دارند ضعیف، حسود و عقده ای بار می آورد و در تالش و ابراز علاقه شان برای بروز قابلیت ها و استعدادها، تأثیر مستقیم و غیرمستقیم میگذارد و اگر دانش آموزانی در این شرایط اقتصادی توانسته باشند در کسب مهارتها و تغییر مثبت در رفتار توفیقاتی داشته باشند استثناء هستند و استثناء قاعده نیست. بسیاری از جرم شناسان و صاحب نظران تعلیم و تربیت بر این باورند که مجرمین و بزهکاران آینده در پشت همین میزهای مدرسه آماده اعمال مجرمانه میشوند. مؤسسات خیریه و انسانهای خیر و نیک اندیش اگر بتوانند بخوبی در رفع نیازهای ضروری دانش آموزان بی بضاعت برآیند و دولت هم به این مهم توجه کند که بودج های برای تأمین هزینه های آموزش و

پرورش افراد مستمند مصوب کند جامعه ما از امنیت و سلامت بیشتری برخوردار خواهد شد و از ناهنجاری های ناشی از تبعیض، فاصله طبقاتی و فقر پیشگیری میشود. نقش معلمان و رفتار آنها در کلاس و مدرسه و هماهنگی با مدیران و مربیان در انتخاب روش و رفتار با دانش آموزان نیازمند و مسأله دار میتواند از شدت ناراحتی های کودکان و نوجوانان بکاهد طبیعتاً معلمان و مدیران و هم مربیان پرورشی میباید برای کسب دانش و مهارت هایی این چنین آموزشهای لازم را ببینند. متأسفانه آموزش و پرورش به علت بار سنگین جمعیتی و هزینه های زیاد، به خانواده معیل و پرجمعیتی میماند که برای تأمین نیازهای مالی و هم نیازهای علمی و کمک آموزش ی گرفتار فقر و نداری است.

بخش چهارم: ارتباط بین اقتصاد و شکوفایی استعداد و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

با ذکر حدیثی از حضرت علی(ع) بخش چهارم این مقاله را شروع می کنیم: فقر، آدمی را از جهت مربیان باز می دارد و هوش را از کار می اندازد» این حدیث حضرت علی(ع) به خوبی اهمیت شرایط اقتصادی و اجتماعی مناسب را نشان میدهد. بوردیو و پاسرون هم موقعیت اهمیت این موضوع را اینگونه بیان می کند: موقعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده به قدری مهم است که ساختار آن اثری سهگانه بر روی کودکان و نوجوانان دارد اثر این موقعیت محدود به ایجاد تفاوت در مهارتها و نگرشها چه در آغاز و چه در طول تحصیلات نمیشود بلکه از راه تحصیلات عالی و امکانات اشتغالی که به صورت هدفهای مطلوب در برابر دانش آموزان قرار میگیرد قویاً به دخالت میپردازد. (بوردیو و پاسرون، ۱۳۷۹، ۱۳، ۳۳)

متأسفانه فقر اقتصادی واقعیت تلخ در اجتماع است. فقر و شرایط اقتصادی نامناسب در یک کشور آثار جبران ناپذیری بر فرد، خانواده و جامعه خواهد گذاشت. یکی از پیامدهای آن

مشاهده ی خرید و فروش اعضای بدن در کوچه و بازار، افزایش سکونت در حاشیه ی شهر ها که به حاشیه نشینی معروف است و خود باعث ایجاد آسیب های اجتماعی مختلفی خواهد شد. هم چنین فقر و شرایط اقتصادی نامناسب باعث افزایش تعداد کودکان کار، تغذیه ی نامناسب، ازدواج زودهنگام، افسردگی، محرومیت از خدمات اولیه و ضروری، نبود امکانات برای ادامه تحصیل، ... می شود. از آثار فقر میتوان متوجه شد که تقی بیا همه ی پیامدهای فقر بطور مستقیم یا غیر مستقیم بر زندگی کودکان اثرگذار است و کودکان در خانواده فقیر بعد از تولد بطور ناخواسته با این شرایط روبرو میشوند.

وقتی فقر در خانواده ای باشد امکان بروزمشکلاتی و رفتار جوانان از جمله دانش آموزان وجود خواهد داشت. حضرت علی (ع) درباره فقر می فرماید: « فقر باعث نقصان دین، سراسیمگی عقل و برانگیختن خشم میشود. »

بیکاری جوانان را به جانب برخی از همکاریها می کشاند. البته اسلام زمینه اجتماعی را برای تعادل اقتصادی ایجاد میکند و بر والیان امور واجب میداند که مبدا فقر آحاد جامعه، آنان را به انحراف بکشاند. پس معلوم میشود که مهمترین عامل جدایی دانش آموزان از تحصیل، فقر اقتصادی است. (ایرجی، ۱۳۸۶، ۱) پیشرفت تحصیلی و کشف استعداد کودکان مستقل از شرایط اقتصادی نیست. درصد قابل توجهی از دانش آموزانی که به طور جدی دچار افت تحصیلی شده اند کودکانی هستند که متعلق به خانواده هایی از تبار اقتصادی، اجتماعی فوق العاده پائینی هستند که قواما با فقر اقتصادی و فرهنگی مواجه و از انگیزه تحصیلی بسیار پائین برخوردارند. (افروز، ۱۳۷۹، ۱۸۱)

عوامل متفاوتی بر ترک تحصیل کودکان و عدم پیشرفت و موفقیت آنها اثر گذار است از جمله در آمد پایین و بیکاری یا عدم داشتن شغل مناسب والدین، زندگی در محله ی نامناسب و پرخطر، کثرت فرزندان، نداشتن محیط مناسب برای درس خواندن در منزل، سرکوب کودکان توسط والدین یا کارکنان مدرسه، عدم داشتن انگیزه کافی برای ادامه تحصیل، وضعیت مالی نامناسب و...

همانطور که مرتضی امین فر می گوید: «طی سالهای اخیر درمورد علل افت تحصیلی، مطالعات محدودی در سطح دانشگاه یا وزارت آموزش و پرورش انجام شده است. این نوع مطالعات غالباً یا به عوامل برون سازمانی و علل خارجی افت تحصیلی مانند فقر و محرومیت اقتصادی و شرایط و عوامل فرهنگی و اجتماعی و یا به علل درون سازمانی نظیر شرایط آموزشگاه و نامناسب بدون هدفها، برنامه ها، روشها و مقررات مدارس با نیازهای روانی-عاطفی-اجتماعی دانش آموزان اشاره داشتند» که در این مقاله عوامل برون سازمانی و علل خارجی بررسی شده است.

مکان های عمومی تاثیرات زیادی بر ابعاد اجتماعی کودکان می گذارد. در محیط و محله های مختلف رشد اجتماعی کودکان متفاوت است. خانواده برای سکونت و تهیه ی مسکن ملزم به انتخاب محله است و با این کار محیط اجتماعی پیرامون خود و خانواده ی خود را مشخص میکند. محل سکونت دانش آموزان بعنوان فاکتور مهمی در وضعیت تحصیلی آنها محسوب میشود. برای مثال اگر خانواده ای در منطقه ای زندگی می کند که از هر حیث فقیر باشد تبعاً احتمال بروز رفتارهای ضد اجتماعی و ... در کودکان که نشانه افت تربیتی و ضعف تحصیلی است، بیشتر خواهد بود و اگر فرهنگ حاکم بر آن منطقه توأم با ارزش های اخلاقی و الهی باشد به همین میزان در تعدیل رفتارهای ضد اجتماعی بیشتر موثر خواهد بود (محمد حسین عامل رهباردار)

وضعیت اقتصادی تعیین کننده ی محل سکونت است و اگر دانش آموزان به دلیل فقر مالی نتوانند محل مناسبی داشته باشند برای انجام تکالیف و مطالعه ی دروس با مشکل روبرو خواهند بود . محل سکونت تعیین کننده ی نوع مدرسه ای است که کودک در آن درس میخواند. وقتی محل سکونت دانش آموز در یک محل فقیر باشد از نظر امکانات آموزشی و معلمان با کمبودهایی روبرو میشوند که مستقیماً بر پیشرفت تحصیلی او اثر میگذارد. (بیابانگرد ، ۱۳۸۰ ، ۱۲۱ ، ۱۲۰). والدین طبقه پائین به هیچ وجه نسبت به معلم و تربیت توجهی ندارند و به امر حضور در جلسات انجمن خانه و مدرسه چندان علاقه ابراز نمی دارند و به هیچ وجه به پیشرفت تحصیلی فرزندان خود رغبت نشان نمی دهند و حتی طفره رفتن از مدرسه را تشویق میکنند و تحصیل کردن را ناچیزی می شمارند . در نتیجه بسیاری از نوجوانان طبقه پائین خواهان این هستند که هرچه زودتر مدرسه را ترک کنند و برای خود شغلی دست و پا کنند پولی به دست آورند . (مایرزبلر، ۱۳۵۰ ، ۳۳) در سال ۱۹۶۱ کلمن ، یکی از پژوهشگران معروف آمریکایی برای آگاهی از تاثیر فقر در پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از اثرات ناخوشایند آن در تحصیل کودکان و نوجوانان یک رشته برنامه های تحقیقی را تهیه و اجرا کرد . کلمن در پژوهشهای خود عوامل گوناگونی مانند نارسایی وسایل درسی ، کمبود حقوق معلمان ، وضع اقتصادی و غیبت شاگردان را از مدرسه مورد بررسی قرارداد و با شگفتی دریافت که ناکامی و عقب ماندگی تحصیلی شاگردان در خانواده های فقیر و پائین جامعه بیشتر از هر مورد دیگر است . زیرا در اغلب این خانواده ها ، علاوه بر نارسایی های غذایی و پوشاکی، انگیزه و احساس مسئولیت درسی کمتر می شود. (پارسا ، ۱۳۸۰ ، ۶۱)

بخش پنجم: شکست تحصیلی در ایران و عامل اثر گذار بر آن

در ایران ، شکست تحصیلی زیاد و پرحجم است و از همان سال اول ابتدائی گریبان گیر برخی از دانش آموزان میشود. تحلیل‌های آماری نشان میدهد که این پدیده در ایران نیز همانند سایر جوامع گزینشی است و همه ی طبقات اجتماعی به یک نسبت با آن مواجه نیستند این امر در مناطق محروم روستایی و در میان حاشیه نشینان شهرها بسیار عمیق تر است . برای مثال آمارات تحصیلی در سه منطقه تهران (۳ و ۱۲ و ۱۹) نشان میدهد که دانش آموزان منطقه ۱۹ که بیشتر ساکنان حاشیه نشین تهران را در خود جای میدهند در حد وسیع تری در معرض این پدیده اند. (بازرگان ، ۱۳۸۶ ، ۱۷۸)

بخش ششم : تاثیر فقر و وضعیت اقتصادی بر نمرات دانش آموزان

در تحقیقی برای بررسی نقش فقر در پیشرفت ریاضی و خواندن ، بیش از ۱۲۰۰ نوجوان ۱۲ الی ۱۴ ساله مورد مطالعه قرار گرفتند . این مطالعه نشان داد فقر با نمرات پایین در درس ریاضی و خواندن ارتباط دارد. زیرا این نوجوانان در محیط های خانوادگی ای زندگی میکردند که از تحریکات شناختی و حمایتی کمی برخوردار بودند. (بیابانگرد ، ۱۳۸۴ ، ۱۳۳)

همچنین مطالعاتی که در مورد روابط میان آموزش و پرورش و درآمدها و نابرابری هایی که در خانواده ها و در نتیجه ، در مدارس به وجود می آیند انجام گرفته است نشان می دهند که هر قدر سطح درآمدها بالاتر و بالاتر می رود نمرات آزمون های پیشرفت تحصیلی نیز بالاتر می رود یعنی سطح تحصیلات کودکان و نوجوانان با درآمد خانواده آنان رابطه مستقیمی دارد. (تقی پور ظهیر ، ۱۳۷۴)

بخش هفتم: تاثیر اقتصاد بر آموزش و پرورش و هزینه های آن

برای بیان تأثیر ی که اقتصاد بر آموزش و پرورش می گذارد، توجه به دو نکته ضروری است. یکی تأثیر ی است که وضعیت کلی اقتصاد جامعه و درآمد عمومی هر کشور بر آموزش و پرورش دارد و دیگری تأثیر ی که روابط صحیح یا غلط اقتصادی حاکم بر جامعه بر آموزش و پرورش می گذارد. در توضیح نکته ی اول باید گفت که ی کی از مسائل اقتصادی مرتبط با آموزش و پرورش، مسأله ی توسعه ی تأسیسات و تجهیزات آموزش ی است. مسأله ی دیگر چگونگی سرمایه گذاری در بخش ها و مقاطع مختلف آموزش و پرورش است. یعنی باید بدانیم که توسعه ی نظام آموزش ی در کدام یک از شاخه های نظری یا فنی و حرفه ای و کشاورزی و خدمات واجب تر و دارای بازده ی بیشتری است. در توضیح نکته ی دوم باید گفت که روابط غلط و ناسالم اقتصادی بر آموزش و پرورش جامعه تأثیر مستقیم می گذارد. اگر در جامعه ای برخی افراد از راه های نامشروع بتوانند به یکباره بی ش از حقوق تمامی عمر یک معلم یا استاد را به دست آورند، نمی توان به رشد علم و تحقیق و پژوهش امیدوار بود؛ زیرا چنین تفاوت درآمدی بر اقتصاد جامعه تأثیری شگرف می گذارد و در نتیجه معلم یا استاد به جای پرداختن به علم و دانش همواره نگران تأمین معاش خود و خانواده اش خواهد بود. در چنین جامعه ای والدین، فرزندان خود را به سمت رشته هایی می فرستند که در نهایت بتوانند خود را در بازار کار جای دهند. هزینه های آموزش و پرورش به دو گروه هزینه های جاری و سرمایه ای تقسیم می شود. هزینه های جاری مانند حقوق معلمان، هزینه ی تعمیر و نگهداری تجهیزات، هزینه ی مواد مصرفی و چاپی. هزینه های سرمایه ای مانند بهای زمین و ساختمان های آموزش ی، وسایل و تجهیزات است (سمیرا، اقتصاد آموزش و پرورش، ۱۳۹۰)

نتیجه گیری

تورم، گرانی، رکود و ناپایداری اقتصادی، تاثیرات عمیقی بر جنبه های فردی و فرهنگی نسل جوان دارد و می تواند بر ارزش های فرهنگی توسعه در نسل جوان تاثیر بگذارد. رهایی از فشارها و مشکلات ناگزیر تورم، ایجاب میکند که سیاستگذاران و برنامه ریزان اقتصادی و سیاسی، برنامه ریزی مدونی در زمینه نظام های مراقبتی در شرایط بحران و ناپایداری اقتصاد فراهم کنند. تعریف سازوکارهای حمایتی و توسعه بیمه ها، از مهمترین سازوکارهایی است که لازم است فعال شود. لازم است از خانواده ها به شکل جدی حمایت و حداقل های زندگی برای همگان فراهم شود، احساس امنیت نسبت به آینده تقویت شود تا نسل جوان با نگاهی مثبت در جامعه فعالیت کند؛ به ویژه سیاستهای حمایتی اثربخش در مناطق فقیر نشین و حاشیه دنبال شود و منابع فرهنگی و اقتصادی لازم در اختیار افراد و خانواده ها قرار گیرند. احساس امنیت و های تورم و ناپایداری اقتصادی کاسته و از این اطمینان به آینده از این طریق تقویت میشود. باید تلاش کرد از تکرار موج طریق از شکل گیری ذهن بی هنجار پیشگیری شود. بسیاری از آسیبهای اجتماعی ناشی از شکل گیری ذهن درگیر ابهام و بی هنجاری است؛ ذهنی که به این عادت کرده است که هیچ چیز پیشبینی پذیر نیست و هرازگاهی باید منتظر بحران بود. هنجاری و ابهام آسیب بزرگی است؛ اما عادت به آن خطرات کنش گرانی با چنین ذهنیتی نمی توانند عامل توسعه باشند. بی بیشتری به دنبال دارد. به نظر میرسد کنشگران به ناپایداری و بی هنجاری عادت میکنند و از این طریق کنش هایی در پیش میگیرند که بی هنجاری را باز تولید میکنند. چرخه ناپایداری بی هنجاری شکل میگیرد و مانع مهمی برای توسعه اجتماعی و سلامت فردی و اجتماعی میشود.

منابع و مآخذ

۱. امین فر، مرتضی (۱۳۶۸)، علل و عوامل افت تحصیلی و چگونگی کاهش آن، فصلنامه تعلیم و تربیت، وزارت آموزش و پرورش ۱۳۷۹.
۲. ایرجی، پروانه، عوامل موثر در ترک تحصیل دانش آموزان، بازیابی شده در تاریخ ۳ اسفند ۱۳۸۶.
۳. بازرگان، زهرا (۱۳۸۶)، تغییر و نوآوری در مدرسه، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
۴. بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۴)، روانشناسی تربیتی، تهران: انتشارات ویرایش.
۵. بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۰)، روشهای پیشگیری از افت تحصیلی، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
۶. بوردیو و پاسرون، شکست های تحصیلی، ترجمه: محمدرضا شجاع (۱۳۷۹)، تهران: انتشارات آستان قدس.
۷. پارسا، محمد (۱۳۸۰)، روانشناسی تربیتی، تهران: انتشارات نی.
۸. پی کیوز، جان، دنیای یادگیری در مدرسه، ترجمه: فرخ لقاء رئیس دانا، (۱۳۸۰) تهران: انتشارات تعلیم و تربیت.
۹. افروز، غالمعلی (۱۳۸۱) چکیده ای از: روانشناسی تربیتی کاربردی، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

۱۰. مایرزبلر، گلن واستیوارت جونر، روانشناسی نوجوانی برای مربیان، ترجمه: رضا شاپوریان تهران: انتشارات امیرکبیر.

۱۱. کرمی نوری، رضا و مرادی، علیرضا (۱۳۷۳) روانشناسی تربیتی تهران: انتشارات ایران

۱۲. کرمی نوری، رضا، ۱۳۷۲، روان شناسی رشد - مراکز تربیت معلم.

۱۳. عامل رهباردار، محمد حسین، تاثیر عوامل خانوادگی بر میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

۱۴. تقی پور ظهیر، علی، ۱۳۷۰، مقدمه ای بر برنامه ریزی آموزشی و درسی.

۱۵. عمادزاده، مصطفی، ۱۳۷۶، مباحثی از اقتصاد آموزش و پرورش.

۱۶. ژان هلک، سرمایه گذاری برای آینده آموزش و پرورش، ترجمه عبدالحسین نفیسی، تهران، انتشارات مدرسه، ۱۳۷۱، ص ۹.

۱۷. فراهانی، عبدالله، ۱۳۹۰، فقر فرهنگی افت تحصیلی اقدام پژوهی.

۱۸. سجادی فر حسین، داودآبادی محمد، ۱۳۹۹، مفهوم اقتصاد/اقتصاد خطی و چرخشی چیست؟

۱۹. غالمی، شهناز (۱۳۹۵)، تاثیر طرح خوشه ای بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره دوم ابتدایی منطقه ۱۴ شهر تهران، پای ان نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگام امام (ره).

